

ปัจจัยทางค่านิยมเศรษฐกิจที่อาจยังผลต่ออายุแรกสมรส

จากการศึกษาเอกสารและผลการวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับอายุแรกสมรสของประชากรในประเทศต่าง ๆ พบว่ามีปัจจัยหลายด้านที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญต่ออายุแรกสมรสของประชากร ซึ่งแต่ละปัจจัยมีความสำคัญมากน้อยแตกต่างกันออกไปตามสภาวะทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับอายุแรกสมรส ทั้งนี้ในส่วน of บทนี้จะได้พิจารณาถึงปัจจัยด้านเศรษฐกิจ กับอายุแรกสมรสของคนไทยในชนบท

๑. อาชีพ

จากผลการวิจัยในประเทศต่าง ๆ พบว่าอาชีพมีความสัมพันธ์กับอายุแรกสมรสของคู่สมรสอยู่อย่างมาก เป็นอันว่า คนที่อยู่ในฐานะเศรษฐกิจสังคมสูงมักจะสมรสช้ากว่าคนที่อยู่ในระดับสังคมอื่น ๆ ทั้งนี้ก็เพราะคนเหล่านี้ต้องใช้เวลาในการศึกษายาวนานกว่าเพื่อที่จะได้มีอาชีพที่เหมาะสมกว่า E.Grebenik และ Criselda Rowntree ได้รวบรวมจากนายทะเบียนของสหราชอาณาจักร ในปี ๑๘๘๔ - ๑๘๘๕ และชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างค่าเฉลี่ยของอายุแรกสมรสกับกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ของสามี คือ กลุ่มสามีที่มีอาชีพเหมืองแร่ อายุแรกสมรสเฉลี่ยของชาย ๒๔.๐๖ ปี หญิง ๒๒.๔๖ ปี อาชีพกรรมกร ชายจะมีอายุแรกสมรสเฉลี่ย ๒๕.๓๘ ปี หญิง ๒๓.๗๐ ปี ชาวนาชาย ๒๕.๒๓ ปี หญิง ๒๖.๕๑ ปี อาชีพผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพระยะอื่น ๆ อายุแรกสมรสเฉลี่ยของชาย ๓๑.๒๒ ปี หญิง ๒๖.๔๐ ปี นอกจากนั้นยังได้ศึกษาถึงมัธยมฐานของอายุแรกสมรสตามกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ของสามีโดยศึกษาในคู่สมรสที่ทำกรสมรสระหว่างเดือนมกราคม ปี ๑๘๕๕ พบว่า

มีขบวนการของอายุแรกสมรสของทุกกลุ่มอาชีพของสามี เท่ากับ ๒๓.๑ ปี ของภรรยา ๑๙.๘ ปี อาชีพผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ ชาย ๒๔.๐ ปี หญิง ๒๑.๓ ปี ชวนาชาย ๒๑.๒ ปี หญิง ๑๘.๔ ปี อาชีพกรรมกรชาย ๒๒.๒ ปี หญิง ๑๙.๑ ปี อาชีพเสมียนชาย ๒๒.๘ ปี หญิง ๑๙.๘ อาชีพผู้จัดการ ข้าราชการ ชาย ๒๔.๐ ปี หญิง ๒๐.๖ ปี จะพบความแตกต่างของอายุแรกสมรสในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ โดยเฉพาะระหว่างอาชีพที่ใช้แรงงาน กรรมกรกับอาชีพที่ต้องใช้วิชาชีพ การศึกษานี้พบในทำนองเดียวกันสำหรับประเทศ สวีเดน และ สวิตเซอร์แลนด์

จากการศึกษาภาวะเจริญพันธุ์ในอินเดีย Agarwala พบว่า อายุเฉลี่ยเมื่อแรกสมรสของสตรีอินเดียเพิ่มขึ้นจาก ๑๓.๐ ปี เป็น ๑๕.๔ ปี ในระหว่างปี ๑๙๒๑ และ ๑๙๕๑ จากการสำรวจโดยการสุ่มตัวอย่างทั่วประเทศ ได้เปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของอายุแรกสมรสของสามีและภรรยา ก่อนปี ๑๙๑๐ และระหว่างปี ๑๙๔๐ - ๑๙๕๑ พบว่า อายุแรกสมรสของภรรยาที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองเพิ่มขึ้น ๒.๔ ปี คือเพิ่มจาก ๑๔.๐ ปี เป็น ๑๖.๔ ปี สำหรับกลุ่มภรรยาที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท อายุแรกสมรสเพิ่มขึ้น ๑.๗ ปี คือเพิ่มจาก ๑๒.๘ ปี เป็น ๑๔.๖ ปี ทำนองเดียวกัน สามีที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองอายุแรกสมรสจะเพิ่มขึ้น ๑.๔ ปี คือเพิ่มจากอายุ ๒๑.๖ ปี เป็น ๒๓.๐ ปี และสามีที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท อายุแรกสมรสเป็น ๐.๘ ปี คือจากอายุ ๑๙.๔ ปี เป็น ๒๐.๒ ปี นอกจากนี้ยังพบอีกว่า สตรีร้อยละ ๓๘ สมรสก่อนอายุ ๑๓ ปี ร้อยละ ๕๖.๕ สมรสก่อนอายุ ๑๕ ปี และร้อยละ ๘๒.๑ สมรส

^{๑๑} Donald J. Bogue, Principles of Demography, (New York: John Wiley & Sons, Inc., 1969), pp. 642 - 643.

ก่อนอายุ ๑๔ ปี ความมัยฐานเฉลี่ยของอายุแรกสมรสของสตรีเท่ากับ ๑๔.๑ ปี สำหรับเพศชาย พบว่า ร้อยละ ๘.๗ สมรสก่อนอายุ ๑๕ ปี และร้อยละ ๒๓.๘ สมรสก่อนอายุ ๑๘ ปี^๔

ถ้าพิจารณาถึงอายุแรกสมรสของคู่สมรสกับงานอาชีพของสามีจะเห็นว่า มัยฐานของอายุแรกสมรสสำหรับภรรยาในกลุ่มอาชีพเกษตร เท่ากับ ๑๓.๐ ปี และในกลุ่มอาชีพเสมียนพนักงาน เท่ากับ ๑๖.๘ ปี สำหรับสามีที่มีอาชีพเกษตรกรรม มัยฐานของอายุแรกสมรสจะต่ำสุด คือ ๑๘.๖ ปี และในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานที่วิชาชีพมัยฐาน อายุแรกสมรสจะสูงสุด คือ ๒๔.๑ ปี อายุแรกสมรสนี้เพิ่มขึ้นในทุกระดับของงานอาชีพ ซึ่งเพิ่มขึ้น ๐.๘ ปี ในกลุ่มอาชีพผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการขาย ๒.๓ ปี ในกลุ่มอาชีพเสมียนพนักงาน และ ๒.๒ ปี ในกลุ่มอาชีพที่ใช้แรงงานไร้ฝีมือ นอกจากนี้ยังพบว่าคู่สมรสที่ไม่มีงานทำจะมีอายุแรกสมรสสูงกว่า (อายุประมาณ ๒๑.๕ ปี สำหรับชาย และ ๑๘.๘ ปี สำหรับหญิง) คู่สมรสที่มีงานอาชีพที่วิชาชีพ (อายุแรกสมรสประมาณ ๒๐.๑ ปี สำหรับชาย และ ๑๓.๓ ปี สำหรับหญิง)^๕ เชื่อว่าในช่วงระยะเวลาหนึ่งในอดีต อายุแรกสมรสในประเทศทางยุโรปตะวันตกและอเมริกา ได้เพิ่มขึ้นพร้อม ๆ กับความเจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม ก็คืออายุแรกสมรสในปัจจุบันประมาณ ๒๒.๓ ปี และ ๒๐.๒ ปี ในชายและหญิงตามลำดับ^๖

^๔ Edwin D. Driver, Differential Fertility in Central India, (Princeton: Princeton University Press, 1963), p. 57.

^๕ Ibid., p. 66.

^๖ W.J. Goode, World Revolution and Family Patterns, (New York: The Free Press, Collier Macmillan Limited, 1963), p. 40.

Chatila ได้เน้นให้เห็นว่า ในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑
 ชนชั้นกรรมกรใน Syrian ซึ่งสตรีส่วนใหญ่จะทำการสมรสเมื่ออายุระหว่าง
 ๑๓ ถึง ๑๖ ปี และชายอายุระหว่าง ๑๗ ถึง ๒๐ ปี การศึกษาเกี่ยวกับการ
 สมรสของคนที่อยู่ในวัยรุนพบว่า สาเหตุหนึ่งที่เด็กวัยรุ่นเหล่านั้นสมรสตั้งแต่อายุ
 ยังน้อยก็เพราะว่า เด็กเหล่านั้นมาจากครอบครัวของพ่อแม่ที่มีอาชีพกรรมกรชั้น
 ต่ำ รวมทั้งอาชีพของกลุ่มสมรสเองก็จำกัดอยู่ในประเภทที่ที่ไม่ต้องใช้เวลาชานาน
 เมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพอื่นตามระดับเศรษฐกิจสังคม John Hajnal ได้
 ศึกษาการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับอายุแรกสมรสในสวีเดน, สวิตเซอร์แลนด์ และ
 ออสเตรีย ในระหว่างปีซึ่งมีการสมรสมาก คือ ปี ๑๙๓๕ - ๑๙๕๐ กลุ่มที่มี
 อาชีพลูกจ้าง จะสมรสเร็วและมากกว่ากลุ่มอาชีพนายจ้าง

Connell พบว่า ในไอร์แลนด์ ชาวนาที่ยากจนที่สุดจะสมรสเร็ว
 ที่สุด และพบว่าคนในกลุ่มกลางในไอร์แลนด์มีแนวโน้มที่จะสมรสเร็วกว่า
 กลุ่มอาชีพอื่น ๆ Chatila เน้นว่า สำหรับประเทศอาหรับ ชนชั้น

^๘ Ibid., p. 106.

^๙ Bogue, op.cit., p. 640.

^{๑๐} Ibid., pp. 643 - 644.

^{๑๑} D.V. Glass & D.E.C. Eversley, Population in History, (London: Edward
 Arnold Publishers, Ltd., 1965), p. 41.

^{๑๒} Ibid., p. 153.

กรรมกรชาวอิสลามที่ใช้ภาษาอาราบิก อายุแรกสมรสของสตรีจะอยู่ระหว่าง ๑๓ ถึง ๑๖ ปี ขณะที่ชายจะอยู่ระหว่าง ๑๗ ถึง ๒๐ ปี^{๑๒} J.Blake ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้คนสมรสเร็วในสังคมบางสังคม อย่างหนึ่งที่คำนึงถึงก็คืออาชีพ และเสนอว่า การทำงานบางอาชีพอาจทำให้คนต้องเลื่อนอายุสมรสออกไปอีก^{๑๓}

Colin Clark ได้ศึกษาถึงอายุแรกสมรสของสตรีที่ทำงานอาชีพรับจ้างในลอนดอน และในเมือง Lancashire ในประเทศอังกฤษ พบว่า กลุ่มสตรีเหล่านี้จะสมรสช้ากว่ากลุ่มสตรีที่ไม่ได้ทำงานหารายได้ การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ในสหรัฐอเมริกาพบว่า ชายที่มีอาชีพเกี่ยวกับการขาย มีแนวโน้มที่จะสมรสเมื่ออายุค่อนข้างสูง^{๑๔}

^{๑๒} Goode, op.cit., p. 106.

^{๑๓} G.W.Roberts, "Factors and Patterns of Fertility in Areas Where Fertility is Relatively High," World Population Conference 1965. Vol. I, (New York: United Nations, 1966), p. 53.

^{๑๔} Colin Clark, "Age at Marriage and Marital Fertility," Population Studies, Vol. II, 1948 - 1949, (London: Cambridge At The University Press, 1949), p. 425.

^{๑๕} Donald J. Bogue, The Population of The United States, (New York: The Free Press of Glencoe, 1961), p. 254.

ในเกาหลี อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยได้จากการจดทะเบียนสมรส อายุของเพศชาย ๒๒.๕ ปี หญิง ๑๘.๘ ปี ต่อมาในปี ๑๙๖๐ อายุแรกสมรส นี้ได้เพิ่มขึ้นเป็น ๒๘.๗ ปี ในเพศชาย และ ๒๔.๑ ปี สำหรับเพศหญิง การที่ อายุแรกสมรสได้เพิ่มขึ้นนี้ก็เพราะว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การพัฒนา อุตสาหกรรมสตรีได้รับการศึกษาสูงขึ้น ทำให้สตรีต้องทำงานหารายได้มากขึ้น^{๑๖} ในสาธารณรัฐ Transcaucasian ของสหภาพโซเวียต ได้ทำการศึกษา ในชนบท ๒ แห่ง คือ Armenia และ Azerbaijan ก่อนการปฏิวัติ ในโซเวียต อายุแรกสมรสของสตรีในปี ๑๙๔๗ โดยเฉลี่ยประมาณ ๑๗ ปี ต่อมาพบว่าอายุแรกสมรสได้เพิ่มสูงขึ้น อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าโดย ทั่วไปของระดับเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการประกอบอาชีพหารายได้ ของสตรีได้เพิ่มขึ้นด้วย^{๑๗}

สำหรับในประเทศไทยนั้น จากการศึกษาครอมคริวในอำเภอโพธาราม ที่ตกเป็นตัวอย่าง พบว่าประมาณครึ่งหนึ่งเป็นครอบครัวประเภทที่ประกอบด้วย สามีภรรยาและบุตรเท่านั้น ส่วนมากคู่สมรสมักจะใช้ชีวิตสมรสในคอนตันในครัว เรือนของบิดามารดาของตน และจากการสำรวจครั้งแรก พบว่า อายุเมื่อ แรกสมรสของสตรีในกลุ่มนี้เฉลี่ยประมาณ ๒๑ ปี และจากการสำรวจครั้งที่ ๒

^{๑๖} Yun Kim, "Age at Marriage and the Trend of Fertility in Korea," World Population Conference 1965, Vol. II, (New York: United Nations, 1967), p. 145.

^{๑๗} R.I. Siffman, "Age at Marriage as a Demographic Factor in Conditions of High Fertility," World Population Conference 1965, Vol. II, (New York: United Nations, 1967), p. 177.

๒๐.๗ ปี และโดยเฉลี่ยแล้วสตรีมีอายุอ่อนกว่าสามีของตน ๓.๕ ปี^{๑๘}

สำหรับการศึกษารั้วนี้ก็ให้ผลคล้ายคลึงกับการศึกษาในประเทศอื่น ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังจะเห็นได้จากตารางที่ ๒ ประชากรตัวอย่างชายในกลุ่มอาชีพ พ่อค้า ข้าราชการ ครู และเสมียน จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๒๔.๓ ปี กลุ่มที่มีอาชีพเกษตรกรจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๒๓.๖ ปี และในกลุ่มอาชีพกรรมกรและรับจ้างในนาซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ คือ จะมีอายุแรกสมรส ๒๔.๔ ปี พวกที่ไม่ได้ประกอบอาชีพอะไรนั้นจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๒๓.๖ ปี ทั้งนี้ได้พิจารณาในทุก ๆ ระดับการศึกษา และเป็นที่น่าสังเกตว่าในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงขึ้นด้วย เช่น ในทุก ๆ กลุ่มอาชีพที่มีการศึกษา ป. ๗ ขึ้นไป จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๒๔.๖ ปี ซึ่งสูงกว่าในกลุ่มอาชีพที่มีการศึกษา ป. ๔ - ป. ๖ จะมีอายุแรกสมรสเฉลี่ย ๒๓.๖ ปี และกลุ่มที่อ่านออกเขียนได้ และจบ ป. ๑ - ป. ๓ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๒๓.๓ ปี ทั้งนี้ยกเว้นในกลุ่มไม่รู้หนังสือซึ่งมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูง คือ ๒๔.๒ ปี ทั้งนี้อาจเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางค่านิยม ที่ประชากรตัวอย่างในกลุ่มเหล่านั้นอาจจะต้องเสียเวลาในการหางานทำที่เหมาะสม แต่กลุ่มอาชีพที่อยู่ในฐานะในเชิงเศรษฐกิจสูง และมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงนั้นก็อาจเป็นเพราะว่าอาชีพเหล่านั้นจะต้องใช้ความรู้ความชำนาญ ผู้ที่สามารถประกอบอาชีพนั้นได้จะต้องได้รับการศึกษาสูงขึ้น ทำให้เสียเวลาและต้องยืดเวลา

^{๑๘} วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ, "ความต้องการและท่าทีของประชาชนที่มีต่อบริการด้านการวางแผนครอบครัว," การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติ เรื่อง ประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ ๒ (พระนคร กองวิจัยสังคมศาสตร์ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๐๔), หน้า ๑๕๕.

การสมรสออกไป แต่อาชีพที่มีฐานะในเชิงเศรษฐกิจเท่านั้น ไม่ต้องอาศัยความ
รู้ ความชำนาญมาก ประชากรในกลุ่มอาชีพนี้จึงมีโอกาสสมรสเร็วขึ้นเพราะ
ไม่ต้องเสียเวลาในการศึกษาในชั้นสูงขึ้นไปมาก

อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี เมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพของสามี
นั้น มีความแตกต่างเพียงเล็กน้อยในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ แต่สตรีตัวอย่างในกลุ่ม
ที่สามีประกอบอาชีพเกษตรกรจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ๑๙.๘ ปี
สตรีตัวอย่างที่สามีไม่ได้ประกอบอาชีพจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงที่สุด คือ
๒๑.๖ ปี แต่กลุ่มสตรีตัวอย่างที่สามีประกอบอาชีพกรรมกร และพ่อค้า ข้าราชการ
การ ครู เสมียน จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ประมาณ ๒๐.๓ ปี
กลุ่มอาชีพอื่น ๆ มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๒๑.๕ ปี (ตารางที่ ๓)

การเปรียบเทียบอายุแรกสมรสกับอาชีพที่ไม่ให้ความแตกต่างอย่างเด่น
ชัดนั้นก็เพราะว่า ประชากรตัวอย่างที่อยู่ในชนบทนั้น ส่วนใหญ่จะมีอาชีพคล้าย
คลึงกัน จึงจะเห็นว่าร้อยละ ๙๔.๕ มีอาชีพเกษตรกร ทำให้การเปรียบเทียบ
ระหว่างกลุ่มอาชีพ อาจไม่ให้เห็นแตกต่างเด่นชัดได้ เพราะความแตกต่างใน
ฐานะอาชีพมีน้อย ช่วงว่างระหว่างปีที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาและอายุแรก
สมรสก็มีมากด้วย

ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี กับอาชีพ
และระดับการศึกษาของสามีจึงไม่เห็นอย่างเด่นชัด โดยที่ให้นมท่านองเกี่ยวกับ
ที่กล่าวมาแล้ว ที่พอจะเห็นความแตกต่างได้คือในกลุ่มที่สามีอาชีพเกษตรกรนั้น
สตรีจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงขึ้นตามระดับการศึกษาของสามีที่สูงขึ้นด้วย
เช่น กลุ่มที่สามีมีระดับการศึกษาไม่รู้นั่งสี่ กับ อ่านออกเขียนได้และจบ
ป.๑ - ป.๓ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของภรรยา ๑๙.๖ ปี และ ๑๙.๕ ปี
ตามลำดับ แต่ในระดับการศึกษาสูงขึ้นของสามีคือ จบ ป.๓ ขึ้นไป จะมีอายุ
แรกสมรสโดยเฉลี่ย ๒๑.๔ ปี ซึ่งมีความแตกต่างกันประมาณ ๑.๘ ปี
(ตารางที่ ๔)

พิจารณาในอีกแง่หนึ่งเกี่ยวกับอาชีพ โดยพิจารณาถึงอายุแรกสมรส โดยเฉลี่ยของประชากรตัวอย่างชายตามระดับการศึกษาและอาชีพของบิดา ให้ความแตกต่างเล็กน้อยระหว่างกลุ่มประชากรตัวอย่างชายที่มีบิดาอาชีพรับราชการ และอาชีพอื่น กับอาชีพเกษตรกรคือ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของประชากรตัวอย่างชายที่มีอาชีพ ข้าราชการ ครู เสมียน เท่ากับ ๒๔.๔ ปี กลุ่มอาชีพอื่น ๆ ๒๔.๒ ปี แต่กลุ่มประชากรตัวอย่างชายที่มีอาชีพเกษตรกรจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๒๓.๗ ปี ทั้งนี้ หากพิจารณาตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้นก็ให้ผลตนเองเดียวกับที่กล่าวมาแล้ว คือ เพศชายในทุกกลุ่มอาชีพของบิดา จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงขึ้น ตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ยกเว้นในกลุ่มเพศชายที่ไม่รู้หนังสือ ซึ่งอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยก็สูงเช่นเดียวกัน (ตารางที่ ๕)

การทำงานนอกบ้านของสตรี ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญและอาจยังผลต่ออายุแรกสมรสได้ จากผลการศึกษานี้พบว่า สตรีตัวอย่างที่ทำงานนอกบ้านก่อนการสมรสนั้นจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงกว่าสตรีตัวอย่างที่ไม่ได้ทำงานประมาณ ๐.๖ ปี คืออายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของกลุ่มแรก ๒๐.๖ ปี และกลุ่มหลัง ๑๙.๘ ปี ในกลุ่มสตรีตัวอย่างที่ไม่รู้หนังสือและเคยทำงานนอกบ้านก่อนสมรสนั้นจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๒๐.๗ ปี แต่ที่ไม่เคยทำงานก่อนการสมรสจะมีอายุแรกสมรสเฉลี่ย ๑๙.๗ ปี ซึ่งแตกต่างกัน ๑ ปี ในกลุ่มสตรีที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้น คือ อ่านออกเขียนได้และจบ ป.๑ - ป.๓ ที่เคยทำงานก่อนการสมรสจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๒๐.๘ ปี และที่ไม่เคยทำงานก่อนการสมรส จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๒๐.๒ ปี กลุ่มที่จบ ป.๔ ขึ้นไปและเคยทำงานนอกบ้านจะมีอายุแรกสมรสเฉลี่ย ๒๐.๕ ปี แต่ที่ไม่เคยทำงานก่อนการสมรส มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๑๙.๘ ปี (ตารางที่ ๖) และหากพิจารณาถึงประเภทของงานอาชีพแรกที่ทำหลังการสมรสก็แสดงให้เห็นว่ากลุ่มสตรีตัวอย่างที่มีอาชีพรับราชการจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๒๒.๐ ปี อาชีพเกษตรกร ๒๐.๔ ปี

ตารางที่ ๒ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของเพศชาย จำแนกตาม
ระดับการศึกษาและอาชีพ

อาชีพ	ระดับการศึกษา				รวมทุกระดับ การศึกษา
	ไม่รู้นักเรียน	อ่านออกเขียนได้ และ จบ ป.๑-ป.๓	จบ ป.๔ - ป.๖	จบ ป.๗ ขึ้นไป	
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	๒๓.๐ (๖)	* กิ (๘)	—	* กิ (๓)	๒๓.๖ (๑๓)
เกษตรกร	๒๔.๑ (๑๕๐)	๒๓.๒ (๑๙๕)	๒๓.๕ (๔๑๐)	๒๕.๘ (๑๖)	๒๓.๖ (๗๗๑)
พอกา, ข้าราชการ ครู เสมียน	๒๖.๕ (๘)	๒๗.๓ (๘)	๒๓.๗ (๔๖)	๒๓.๘ (๓๓)	๒๔.๓ (๙๖)
กรรมกร หรือรับ จ้างในนา	๒๔.๑ (๒๖)	๒๒.๓ (๑๖)	๒๕.๐ (๔๐)	๒๖.๑ (๘)	๒๔.๔ (๘๑)
อื่น ๆ	* กิ (๓)	* กิ (๓)	๒๔.๐ (๑๕)	๒๔.๖ (๕)	๒๔.๓ (๒๖)
รวมทุกอาชีพ	๒๔.๒ (๑๙๔)	๒๓.๓ (๒๒๖)	๒๓.๖ (๕๑๑)	๒๔.๖ (๖๖)	(๙๙๗)

* กิ ตัวอย่างในประเภทนี้มีผู้น้อยกว่า ๕ ราย

ตารางที่ ๓ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตาม
ระดับการศึกษาและอาชีพของสามี

อาชีพของสามี	ระดับการศึกษา			รวมทุกระดับ การศึกษา
	ไม่รู้นั่งโต๊ะ	อ่านออกเขียนได้ และ จบ ป.๑ - ป.๓	จบ ป.๔ ขึ้นไป	
ไม่ใคร่ประกอบอาชีพ	๒๑.๕ (๑๖)	* ก (๑)	๒๑.๑ (๗)	๒๑.๖ (๒๔)
เกษตรกร	๑๙.๕ (๓๑๕)	๒๐.๓ (๑๘๔)	๒๙.๕ (๔๖๔)	๑๙.๕ (๙๖๓)
พ่อค้า ข้าราชการ ครู, เสมียน	๒๐.๔ (๒๗)	๒๐.๒ (๑๐)	๒๐.๓ (๑๐๓)	๒๐.๓ (๑๔๐)
กรรมกรหรือรับจ้าง ในนา	๒๐.๗ (๔๑)	๒๐.๕ (๑๔)	๑๙.๘ (๗๐)	๒๐.๒ (๑๒๕)
อื่น ๆ	๒๓.๗ (๗)	* ก (๔)	๒๑.๑ (๒๙)	๒๑.๕ (๔๐)
รวมทุกอาชีพ	๑๙.๕ (๔๐๖)	๒๐.๔ (๒๑๓)	๒๐.๑ (๖๗๓)	(๑,๒๙๒)

* ก ตัวอย่างในประเภทยังมีอยู่น้อยกว่า ๕ ราย

ตารางที่ ๔ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตาม
ระดับการศึกษาของสามีและอาชีพของสามี

อาชีพของสามี	ระดับการศึกษาของสามี				รวมทุกระดับการศึกษา
	ไม่รู้นหนังสือ	อ่านออกเขียนได้และจบ ป.๑-ป.๓	จบ ป.๔-ป.๖	จบ ป.๗ ขึ้นไป	
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	๒๒.๒ (๑๓)	๒๐.๒ (๖)	* กิ (๑)	* กิ (๔)	๒๑.๖ (๒๔)
เกษตรกร	๑๘.๖ (๒๐๐)	๑๘.๕ (๑๘๘)	๒๐.๑ (๕๕๖)	๒๑.๘ (๑๘)	๑๘.๘ (๙๖๓)
พ่อค้า, ข้าราชการ, ครู เสมียน	๒๑.๓ (๑๕)	๑๘.๖ (๑๑)	๒๐.๒ (๖๔)	๒๐.๘ (๕๐)	๒๐.๓ (๑๔๐)
กรรมกรหรือรับจ้างในนา	๑๘.๓ (๓๓)	๒๑.๕ (๑๖)	๒๐.๗ (๖๖)	๑๘.๕ (๑๐)	๒๐.๒ (๑๒๕)
อื่น ๆ	๒๓.๗ (๖)	* กิ (๔)	๒๑.๑ (๒๒)	๒๑.๖ (๘)	๒๑.๕ (๔๐)
รวมทุกอาชีพ	๑๘.๘ (๒๖๗)	๑๘.๗ (๒๒๕)	๒๐.๒ (๗๐๘)	๒๐.๒ (๘๑)	(๑,๒๘๒)

* กิ ตัวอย่างในประเภทนี้มีอยู่น้อยกว่า ๕ ราย

ตารางที่ ๕ อายุแรกสมัครโดยเฉลี่ยของเพศชาย จำแนกตาม
ระดับการศึกษาและอาชีพของบิดา

อาชีพของบิดา	ระดับการศึกษา				รวมทุกระดับ การศึกษา
	ไม่รูหนังสือ	อ่านออกเขียน ได้และ จบ ป.๑-ป.๓	จบ ป.๔ - ป.๖	จบ ป.๗ ขึ้นไป	
ข้าราชการ ครู เสมียน	* ก (๓)	๒๕.๔ (๑๐)	๒๔.๕ (๒๖)	๒๓.๘ (๑๘)	๒๔.๔ (๕๗)
เกษตรกร	๒๔.๑ (๑๘๒)	๒๓.๓ (๑๙๕)	๒๓.๖ (๔๑๑)	๒๔.๒ (๓๘)	๒๓.๗ (๘๒๖)
อื่นๆ	๒๕.๕ (๖)	๒๔.๓ (๖)	๒๔.๑ (๑๘)	* ก (๔)	๒๔.๒ (๓๔)
ไม่ทราบ	๒๔.๐ (๒๑)	๒๒.๗ (๑๙)	๒๓.๔ (๕๖)	๓๑.๓ (๖)	๒๓.๘ (๑๐๒)
รวมทุกอาชีพ	๒๔.๑ (๒๑๒)	๒๓.๓ (๒๓๑)	๒๓.๗ (๕๑๑)	๒๔.๖ (๖๖)	(๑,๐๑๙)

* ก ตัวอย่างในประเภทนี้มีอยู่น้อยกว่า ๕ ราย

ตารางที่ ๒ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตาม
ระดับการศึกษาและการทำงานนอกบ้านก่อนการสมรส

การทำงานนอกบ้าน ก่อนการสมรส	ระดับการศึกษา			รวมทุกระดับ การศึกษา
	ไม่รู้นั่งสือ	อ่านออกเขียนได้ และ จบ ป.๑-ป.๓	จบ ป.๔ ขึ้นไป	
เคยทำ	๒๐.๗(๑๑๕)	๒๐.๘ (๖๒)	๒๐.๕(๑๕๑)	๒๐.๖ (๑๖๘)
ไม่เคยทำ	๑๕.๗(๓๗๒)	๒๐.๒(๑๖๗)	๑๕.๘(๕๕๔)	๑๕.๘(๑,๐๙๓)
ไม่เข้าชาย	* ๗ (๒)	* ๗ (๑)	—	* ๗ (๓)
ไม่ทราบ	* ๗ (๑)	* ๗ (๒)	* ๗ (๑)	* ๗ (๔)
รวมทุกกลุ่ม ของสตรี	๒๐.๐(๔๕๐)	๒๓.๐(๒๓๒)	๒๐.๐(๗๔๖)	(๑,๔๖๘)

* ๗ ตัวอย่างในประเภทนี้มีผู้น้อยกว่า ๕ ราย

กลุ่มอาชีพอื่น ๆ จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๒๒.๓ ปี จึงอาจกล่าวได้ว่า สตรีตัวอย่างที่ประกอบอาชีพนอกบ้านก่อนการสมรส โดยเฉพาะอาชีพรับราชการ จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงกว่า ผู้ที่ไม่เคยทำงานอาชีพนอกบ้านและอาชีพเกษตรกร หากพิจารณาถึงระดับการศึกษาจะเห็นว่า สตรีตัวอย่างที่ประกอบอาชีพข้าราชการ, ครู, เสมียน นั้น ส่วนใหญ่จะมีระดับการศึกษาตั้งแต่จบชั้น ป.๔ ขึ้นไป เป็นที่น่าสังเกตว่าในกลุ่มสตรีอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่รู้หนังสือ จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงถึง ๒๖.๑ ปี ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากจำนวนประชากรตัวอย่างในกลุ่มนี้มีอยู่น้อย ซึ่งถ้าหากมีคนที่มียุวกสมรสสูงรวมอยู่ด้วยเพียงหนึ่งหรือสองคนก็จะทำให้ค่าเฉลี่ยที่ได้สูงขึ้นมากด้วย (ตารางที่ ๗) นอกจากนั้นกลุ่มสตรีตัวอย่างที่ทำงานอาชีพภายหลังการสมรสแล้วก็มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงกว่าพวกที่ไม่ทำงานเด็กลง (ตารางที่ ๘) ทั้งนี้เป็นเพราะส่วนใหญ่ของสตรีตัวอย่างที่ทำงานภายหลังการสมรสนั้นจะประกอบอาชีพก่อนการสมรสด้วย

ตารางที่ ๗ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตาม
ระดับการศึกษาและอาชีพแรกหลังการสมรส

อาชีพแรกหลังการสมรส	ระดับการศึกษา			รวมทุกระดับ การศึกษา
	ไม่รู้นหนังสือ	อ่านออกเขียนได้ และ จบ ป.๑-ป.๓	จบ ป.๔ ขึ้นไป	
ข้าราชการ, ครู เสมียน	* ก (๑)	-	๒๒.๐ (๒๕)	๒๒.๐ (๒๖)
เกษตรกร, กรรมกร และรับจ้างในนา อื่น ๆ	๒๐.๓(๑๐๖)	๒๐.๔ (๖๖)	๒๐.๒(๑๔๓)	๒๐.๔(๓๑๐)
	๒๖.๑ (๘)	* ก (๒)	๒๑.๑ (๒๒)	๒๒.๓ (๓๒)
ไม่ทราบ	* ก (๓)	* ก (๒)	* ก (๒)	๒๐.๕ (๗)
รวมทุกอาชีพ	๒๐.๗(๑๑๘)	๒๐.๕ (๖๕)	๒๐.๕(๑๙๒)	(๓๗๕)

* ก ตัวอย่างในประเภทนี้มีอยู่น้อยกว่า ๕ ราย

ตารางที่ ๘ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตาม
ระดับการศึกษาและการทำงานนอกร้านของสตรี
ภายหลังการสมรส

การทำงานภาย หลังการสมรส	ระดับการศึกษา			รวมทุกระดับ การศึกษา
	ไม่รู้นักเรียน	อ่านออกเขียนได้ และ จบ ป.๑-ป.๓	จบ ป.๔ ขึ้นไป	
ทำ	๒๐.๕(๑๐๐)	๑๙.๙ (๕๐)	๒๐.๕(๑๓๑)	๒๐.๕ (๒๘๑)
ไม่ทำ	๑๙.๘(๓๘๔)	๒๐.๕(๑๘๒)	๑๙.๙(๘๑๒)	๒๐.๐(๑,๑๗๘)
ไม่เข้าชาย	๑๙.๒ (๕)	—	* กิ (๒)	๑๙.๑ (๗)
ไม่ทราบ	* กิ (๑)	—	* กิ (๑)	* กิ (๒)
รวม	๒๐.๐(๕๙๐)	๒๐.๕(๒๓๒)	๒๐.๐(๗๕๖)	(๑,๕๖๘)

* กิ ตัวอย่างในประเภทยี่มีอยู่น้อยกว่า ๕ ราย

ปัจจัยทางคานเศรษฐกิจอีกอย่างหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับอายุแรกสมรสก็คือฐานะของครอบครัว รายได้และขนาดของที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูกที่เป็นของตนเอง สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องวัดระดับฐานะทางเศรษฐกิจของประชากรตัวอย่างที่ทำการศึกษา ซึ่งจะพิจารณารายละเอียดของปัจจัยแต่ละอย่าง ดังนี้ คือ

๒. รายได้ของครอบครัว

จากการศึกษาในอินเดียพบว่า ถึงแม้อายุแรกสมรสจะไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับรายได้ที่เพิ่มขึ้น แต่ก็มีแนวโน้มที่จะชี้ให้เห็นว่า กลุ่มที่มีรายได้สูงจะทำการสมรสช้ากว่ากลุ่มที่มีรายได้ต่ำ คือคนที่มีรายได้ต่ำกว่า ๕๐๐ รูปี มีพื้นฐานของอายุแรกสมรสของสตรีจะเป็น ๑๓.๐ ปี ของชาย ๑๔.๕ ปี กลุ่มที่มีรายได้ ๑,๕๐๐ - ๑,๙๙๙ รูปี จะมีพื้นฐานอายุแรกสมรสของสตรี ๑๖.๕ ปี ชาย ๒๔.๗ ปี เปรียบเทียบกับกลุ่มที่มีรายได้มากกว่า ๒,๐๐๐ รูปีขึ้นไปจะมีพื้นฐานอายุแรกสมรส ๑๖.๖ ปี และ ๒๔.๐ ปี ในสตรีและชายตามลำดับ

จากการศึกษาในดังกา พบว่าอายุแรกสมรสนั้นมีความสัมพันธ์กับรายได้ประจำเดือนของครอบครัว คือ ในกลุ่มที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำจะมีอายุแรกสมรสน้อยกว่าในกลุ่มที่มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า จะเห็นว่า ในกลุ่มที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๒๐๐ รูปี จะมีอายุแรกสมรส ๑๔.๗๘ ปี ในเขตฝั่งตะวันตกเฉียงใต้ ๑๕.๕๑ ปี ในเขตตะวันตกตอนใน และ ๑๗.๕๐ ปี ในเขตตะวันออกตอนใน สำหรับครอบครัวที่มีรายได้ต่อเดือน ๖๐๐ - ๗๙๙ รูปี อายุแรกสมรสจะเป็น ๒๓.๘ ปี ในเขตฝั่งตะวันตกเฉียงใต้ ๒๓.๕ ปี

ในเขตตะวันตกตอนในและ ๒๔.๕ ปี ในเขตตะวันออกตอนใน แต่สำหรับ
 ครอบครัวที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ ๑,๐๐๐ รูปี ขึ้นไป จะมีอายุแรกสมรส
 ๒๓.๓๘ ปี ในเขตตะวันตกเฉียงใต้ ๒๑.๕๕ ปี ในเขตตะวันตกตอนในและ
 และ ๒๒.๕ ปี ในเขตตะวันออกตอนใน^{๒๐} สำหรับอายุแรกสมรสของประชา
 กรสหรัฐอเมริกา ได้ลดลงมากในระหว่างเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในปี ๑๙๓๐
 อายุแรกสมรสของชายในปี ๑๘๙๐ - ๒๖.๑ ปี หญิง ๒๒.๐ ปี ได้ลดลงเรื่อย ๆ
 จนถึงในปี ๑๙๕๘ อายุแรกสมรสของชาย ๒๒.๗ ปี หญิง ๒๐.๒ ปี ทั้งนี้ก็เพราะ
 ว่ารายได้ของครอบครัวได้ลดต่ำลงมากในระยะนั้น รวมทั้งมีความต้องการคน
 ช่วยทำงานในครอบครัวเพื่อเพิ่มรายได้ให้สูงขึ้นด้วย^{๒๑} การศึกษาใน
 Sub - Saharan Africa พบว่า ประชากรส่วนใหญ่สมรสเมื่ออายุยังน้อยแต่
 กลับพบว่ากลุ่มที่สมรสเร็วนี้มาจากครอบครัวที่มั่งคั่งร่ำรวยเป็นส่วนใหญ่^{๒๒}

John Hajnal ได้ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของอายุแรกสมรส
 ในสวีเดน สวิสเซอร์แลนด์ และออสเตรีย โดยศึกษาในกลุ่มที่มีฐานะ
 เศรษฐกิจต่าง ๆ กัน และศึกษาในปีที่มีการสมรสมากที่สุด ระหว่างปี ๑๙๓๕ -
 ๑๙๕๐ แสดงให้เห็นว่า คนที่สมรสส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มลูกจ้างที่มีรายได้น้อย
 มากกว่ากลุ่มนายจ้าง^{๒๓}

^{๒๐} O.E.R. Abhayaratne, C.H.S. Jayewardene, Fertility Trends in Ceylon,
 (Colombo : 1967), p. 113.

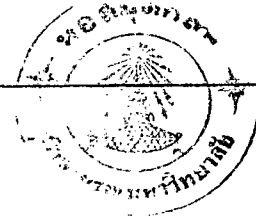
^{๒๑} Bogue, 1961, op.cit., p. 215.

^{๒๒} Goode, op.cit., p. 180.

^{๒๓} Bogue, 1969, op.cit., pp. 643 - 644.

ยิ่งไปกว่านั้นก่อนปี ๑๘๕๐ ได้พบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมากระหว่างภาวะเศรษฐกิจ และรายได้ที่เหมาะสมกับอายุแรกสมรส และโดยทั่วไปอายุแรกสมรสของประเทศ ยุโรปตะวันตกโดยเฉลี่ยประมาณ ๒๕ ปี^{๒๔} Malthus ให้ทัศนะว่า คนที่ยากจนจะส่งเสริมการสมรสทั้งแก่อายุยังน้อย^{๒๕} นอกจากนั้นยังพบว่าชายในอเมริกาที่มีรายได้สูงจะสมรสเมื่ออายุมากแล้ว โดยทั่วไปจะหลังจากอายุ ๒๐ ปีขึ้นไป^{๒๖}

การศึกษาในเรื่องนี้สำหรับโครงการวิจัยนี้ไม่ได้ทำการศึกษา โดยที่แบบสอบถาม ไม่ได้ถามรายได้โดยตรง เพราะการถามถึงรายได้โดยตรงกับผู้ตอบ ย่อมจะได้คำตอบที่ไม่ตรงตามความเป็นจริง แต่ที่ได้ยกตัวอย่างการศึกษาในประเทศอื่น ๆ และรายการศึกษาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ไว้ในวิทยานิพนธ์นี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่ารายได้ของครอบครัวก็เป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญที่อาจจะยังผลต่ออายุแรกสมรสได้

^{๒๔} Glass and Eversley, op.cit., p. 34.

^{๒๕} William Peterson, Population, (New York: The Macmillan Company, 1961), p. 232.

^{๒๖} Paul C. Glick, "Family Statistics," Philip M. Hauser, Otis Dudley Duncan, ed., The Study of Population, (Chicago: The University of Chicago Press, 1959), p. 594.

๓. จำนวนที่ดิน และฐานะของครอบครัว

ตามประเพณี Ting Hsien ในจีน ได้กำหนดอายุต่ำสุดในการสมรสไว้สำหรับชาย ๒๐ ปี หญิง ๑๖ ปี การที่ตั้งครรภ์ก่อนการให้บุตรของตนสมรสเร็วนั้นก็เพื่อที่จะมีบุตรชายสืบสกุล เพื่อยึดเหนี่ยววงศ์ตระกูลไม่ให้ขาดจากกัน ตามประเพณีนี้ เป็นเรื่องจำเป็นมากที่ครอบครัวฝ่ายชายจะต้องมีที่ดินที่ใช้เพาะปลูกอย่างเหมาะสมก่อนสมรส ในจำนวนคู่สมรสที่มีอายุแรกสมรสอยู่นั้นเปอร์เซ็นต์ส่วนใหญ่จะเป็นชายที่มีที่ดินมาก พบว่าครอบครัวที่มีพื้นที่ดินมากจะทำการสมรสเร็วกว่าในกลุ่มชายที่มีพื้นที่ดินน้อยหรือไม่มีเลย อายุแรกสมรสของพวกเขาตั้งนี้ประมาณ ๒๒ ปี^{๒๗} และจากการศึกษาเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของที่ดินกับอายุแรกสมรสนั้นพบว่าไม่มีความแตกต่างกันมากเมื่อเทียบกับพื้นที่ดิน เช่น ผู้ที่จัดว่ามีที่ดินน้อย (๑ - ๕ เอเคอร์) มีที่ดินปานกลาง (๑๐ - ๑๕ เอเคอร์) จะมีอายุแรกสมรสใกล้เคียงกันมาก คือ ในชาย ๒๐.๓ และ ๑๙.๙ ปี ในหญิง ๑๓.๓ และ ๑๓.๒ ปี ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบผู้ที่มีที่ดินน้อยกับผู้ที่มีที่ดินมาก (๒๐ เอเคอร์ขึ้นไป) มัชฌิมฐานของอายุแรกสมรสก็ไม่แตกต่างกันมากนัก คือ หญิง ๑๔.๗ และ ๑๔.๕ ปี ชาย ๒๑.๔ และ ๒๑.๕ ปี ตามลำดับ^{๒๘}

จากการศึกษาในครั้งนี่ คือศึกษาถึงอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยกับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวในสายตาของผู้สัมภาษณ์ในขณะที่สัมภาษณ์ ก็ให้ผลในการศึกษาทำนองเดียวกับการศึกษาในประเทศอื่น ๆ ที่เคยศึกษามาก่อนแล้ว

^{๒๗} Goode, op.cit., pp. 286 - 287.

^{๒๘} Driver, op.cit., p. 68.

คือจะเห็นว่า อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษานั้น ในกลุ่มสตรีตัวอย่างที่อยู่ในฐานะยากจนมาก จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยต่ำกว่า สตรีตัวอย่างในฐานะปานกลาง และค่อนข้างดี อายุที่แตกต่างกันนี้ประมาณ ๐.๖ ปี สตรีตัวอย่างที่อยู่ในฐานะยากจนมากจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๑๘.๘ ปี ฐานะค่อนข้างดี ๒๐.๔ ปี แต่หากจะพิจารณาตามระดับการศึกษาที่จะพบว่า ในระดับการศึกษาไม่รู้หนังสือ สตรีตัวอย่างที่อยู่ในฐานะจนมาก จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยใกล้เคียงกับสตรีในกลุ่มที่อยู่ในฐานะค่อนข้างดี คือ ๒๐.๕ ปี และ ๒๐.๔ ปี ตามลำดับ ที่มีฐานะจน จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๑๘.๖ ปี และฐานะปานกลาง ๒๐.๒ ปี อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีตัวอย่างในระดับการศึกษาอ่านออกเขียนได้และจบ ป.๑ - ป.๓ นั้น ไม่ให้ผลแตกต่างอย่างเด่นชัดในฐานะต่าง ๆ ของครอบครัว นอกจากอายุแรกสมรสของสตรีตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา ป. ๔ ขึ้นไป จะมีความแตกต่างกันอยู่บ้างตามฐานะของครอบครัว กล่าวคือ ฐานะจนมาก ๑๘.๕ ปี ฐานะจน ๒๐.๑ ปี ฐานะปานกลาง ๒๐.๑ ปี และฐานะอยู่ในขั้นดี ๒๐.๕ ปี กลุ่มที่อยู่ในฐานะจนมากก็บ่งอยู่ในขั้นดี ในระดับการศึกษานี้จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยแตกต่างกัน ๒.๐ ปี ซึ่งพอจะกล่าวได้ว่า สตรีตัวอย่างที่อยู่ในฐานะดีและได้รับการศึกษาสูงนั้นจะมีอายุแรกสมรสสูงด้วย (ตารางที่ ๘) แต่การศึกษาอายุแรกสมรสเฉลี่ยของเพศชายนั้น ไม่ให้ผลชัดเจนเกี่ยวกับความแตกต่างของอายุแรกสมรส คือ จะเห็นว่าประชากรชายตัวอย่างที่อยู่ในฐานะยากจนมากจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๒๔.๓ ปี ซึ่งสูงกว่าประชากรตัวอย่างในฐานะอื่น ๆ ในกลุ่มที่มีฐานะยากจนและค่อนข้างดี จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยต่ำ คือ ประมาณ ๒๓.๕ ปี และ ๒๓.๖ ปี ตามลำดับ สำหรับอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของเพศชายที่จำแนกตามฐานะของครอบครัวและระดับการศึกษานั้นจึงไม่แสดงความแตกต่างที่เด่นชัด (ตารางที่ ๑๐) ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ที่ว่า ตามประเพณีไทยนั้นฝ่ายชายจะต้องเป็นหัวหน้าครัวเรือนและต้องรับผิดชอบในครอบครัวอันอาจเป็นผลทำให้ประชากรชายตัวอย่างที่อยู่ในฐานะยากจนมากต้องยืดยาวเวลาการสมรสออกไปเนื่องจากความฝืดเคืองทางเศรษฐกิจ

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับขนาดพื้นที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูกที่เป็นของตนเองนั้นก็ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงฐานะทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่ง เพราะในชนบทนั้นอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรม ผู้ที่มีฐานะดีก็มักจะเป็นผลเนื่องมาจากอาชีพ ซึ่งได้นำเอาจำนวนพื้นที่ดินมาพิจารณาประกอบการศึกษา โดยพิจารณาประกอบกับที่ตั้งของหมู่บ้านด้วย ผลการศึกษาปรากฏว่าประชากรชายที่เป็นตัวอย่างนั้นส่วนมากจะมีที่ดินที่ใช้เพาะปลูกระหว่าง ๐ - ๒๔ ไร่ มากคือประมาณร้อยละ ๗๓.๓ ของประชากรตัวอย่างชายทั้งหมด รองลงมาคือ กลุ่มที่มีที่ดินที่ใช้เพาะปลูก ๒๕ - ๔๙ ไร่ ซึ่งมีประมาณร้อยละ ๑๗.๗ สำหรับอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย พบว่า กลุ่มที่มีพื้นที่ดินที่ใช้เพาะปลูกที่เป็นของตัวเองน้อย จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยต่ำกว่ากลุ่มที่มีพื้นที่ดินมากขึ้น โดยจะเห็นว่าอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของเพศชายที่มีที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูก ๐ - ๒๔ ไร่ เท่ากับ ๒๓.๕ ปี แต่ประชากรตัวอย่างชายที่มีที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูก ๕๐ - ๙๙ ไร่ จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๒๓.๔ ปี ในกลุ่มที่มีพื้นที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูก ๒๕ - ๔๙ ไร่ และ ๑๐๐ ไร่ขึ้นไป จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๒๔.๙ ปี นอกจากนี้ในกลุ่มประชากรชายที่ตกเป็นตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในตลาดนั้นจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูง ๒๔.๔ ปี อันจะเห็นว่าประชากรที่อยู่ในเขตเมือง จะมีอายุการสมรสสูงกว่าที่อาศัยอยู่ไกลจากตัวเมือง คือประชากรที่อาศัยอยู่ห่างไกลจากตัวตลาดมากนั้นจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๒๓.๔ ปี ซึ่งแตกต่างกันประมาณ ๑ ปี (ตารางที่ ๑๑)

เกี่ยวกับรายได้ของครอบครัวซึ่งเป็นเครื่องชี้ฐานะทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่งนั้นไม่ได้ทำการศึกษาในที่นี้เนื่องจากการถามรายได้โดยตรงจากการสำรวจ อาจจะได้ข้อมูลที่ไมตรงกับข้อเท็จจริง เพราะผู้ตอบพยายามเลี่ยงที่จะตอบตามความเป็นจริง ในการศึกษารายได้ออกมาเป็นจำนวนเงินซึ่งต้องคิดโดยทางอ้อมซึ่งลำบากในการศึกษาอย่างยิ่ง

ตารางที่ ๑ อายุแรงแสดงโดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตามระดับ
การศึกษาและฐานะของครอบครัว

ฐานะของครอบครัว **	ระดับการศึกษา			รวมทุกระดับการศึกษา
	ไม่รู้หนังสือ	อ่านออกเขียน จบ ป.๑-ป.๓	จบ ป.๔ ขึ้นไป	
จนมาก	๒๐.๕ (๓๕)	๑๙.๙ (๑๐)	๑๘.๕ (๒๐)	๑๙.๘ (๒๕)
จน	๑๙.๖ (๑๗๐)	๑๙.๗ (๙๑)	๒๐.๑ (๒๑๑)	๒๐.๑ (๔๗๒)
ปานกลาง	๒๐.๒ (๒๐๓)	๒๑.๒ (๙๒)	๒๐.๑ (๓๐๑)	๒๐.๓ (๕๙๖)
อยู่ในขั้นดี	๒๐.๔ (๓๘)	๒๐.๓ (๒๔)	๒๐.๕ (๑๐๑)	๒๐.๔ (๑๖๓)
ไม่ทราบ	๑๙.๙ (๓๐)	๒๐.๓ (๘)	๑๙.๐ (๙๒)	๑๙.๓ (๑๓๐)
รวมทุกฐานะของครอบครัว	๒๐.๐ (๔๗๒)	๒๐.๔ (๒๒๕)	๒๐.๐ (๗๒๕)	(๑,๔๒๒)

** หมายเหตุ

การแบ่งฐานะของครอบครัวตามตารางนี้ ได้จากการสังเกตการณ์
ของผู้สัมภาษณ์ โดยสังเกตจากลักษณะของบ้าน จำนวนที่ดินที่ถือครอง
ที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูก ผลผลิตที่ได้ต่อปี อาชีพของครอบครัว
รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ในการประกอบอาชีพ รวมถึง
เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การสังเกตการณ์ของผู้สัมภาษณ์
ได้นำมาใช้เพื่อประโยชน์ในการทดสอบความแม่นยำ เกี่ยวกับ
ฐานะรายได้ โดยวิธีการใช้กรณีศึกษาทางคณิตศาสตร์ เพราะการถาม
โดยตรงเกี่ยวกับรายได้ อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อการวิจัยได้.

ตารางที่ ๑๐ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของเพศชาย จำแนกตาม
ระดับการศึกษาและฐานะของครอบครัว

ฐานะของครอบครัว**	ระดับการศึกษา				รวมทุกระดับ การศึกษา
	ไม่รูหนังสือ	อ่านออกเขียน ได้ตั้งแต่ จบ ป.๑-ป.๓	จบ ป.๔-ป.๖	จบ ป.๗ ขึ้นไป	
จนมาก	๒๔.๗ (๒๐)	๒๔.๖ (๑๗)	๒๓.๔ (๑๐)	* ก (๒)	๒๔.๓ (๔๙)
จน	๒๔.๐ (๕๑)	๒๒.๗ (๗๕)	๒๓.๕ (๑๗๒)	* ก (๘)	๒๓.๕ (๓๔๖)
ปานกลาง	๒๔.๕ (๗๘)	๒๔.๐ (๕๗)	๒๓.๘ (๒๓๘)	๒๔.๕ (๓๔)	๒๔.๐ (๔๔๗)
อยู่ในขั้นดี	๒๓.๖ (๑๗)	๒๕.๕ (๒๒)	๒๓.๘ (๖๘)	๒๓.๗ (๒๔)	๒๓.๖ (๑๓๑)
รวมทุกรัฐาณะ ของครอบครัว	๒๔.๒ (๒๐๖)	๒๓.๔ (๒๑๕)	๒๓.๖ (๔๘๘)	๒๔.๗ (๖๔)	(๕๗๓)

* ก ตัวอย่างในประเภทนี้มีอยู่น้อยกว่า ๕ ราย

** คู่มือหมายเหตุ หน้า .. ๓๗

ตารางที่ ๑๑ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของเพศชาย จำแนกตาม
ลักษณะที่ทั้งหมู่บ้านและจำนวนที่คืนที่ใช้ในการเพาะ
ปลูก

จำนวนที่คืนที่ใช้ ในการเพาะปลูก	ลักษณะที่คืนของหมู่บ้าน				รวมทุกลักษณะ หมู่บ้าน
	ไถดมาก**	ไถด**	ไถล**	ในตลาค**	
๐ - ๒๔ ไร่	๒๓.๔ (๒๑๕)	๒๓.๖ (๒๑๑)	๒๓.๖ (๑๖๖)	๒๔.๓ (๒๒)	๒๓.๕ (๖๑๔)
๒๕ - ๔๔ ไร่	๒๓.๖ (๖๒)	๒๔.๑ (๕๓)	๒๖.๕ (๓๐)	* ๗ (๓)	๒๔.๕ (๑๔๘)
๕๐ - ๙๙ ไร่	๒๓.๗ (๒๖)	๒๓.๖ (๒๗)	๒๑.๓ (๖)	* ๗ (๑)	๒๓.๕ (๖๐)
๑๐๐ ไร่ขึ้นไป	* ๗ (๒)	* ๗ (๓)	-	* ๗ (๓)	๒๔.๕ (๘)
ไม่ทราบ	๒๒.๔ (๕)	* ๗ (๒)	* ๗ (๑)	-	๒๑.๘ (๘)
รวมทุกลักษณะ จำนวนที่คืน	๒๓.๔ (๓๑๐)	๒๓.๗ (๒๙๖)	๒๑.๕ (๒๐๕)	๒๔.๔ (๒๙)	(๘๓๘)

* ๗ ตัวอย่างในประเภทนี้มีอยู่น้อยกว่า ๕ ราย

** หมายเหตุ ในการศึกษารุ่นนี้ ได้แบ่งประเภทของหมู่บ้านตามลักษณะที่คืนในขณะที่ทำ
การสัมภาษณ์ออกเป็น ๕ ประเภท คือ

๑. ไถดมาก หมายถึงหมู่บ้านที่โดยทางไถดจากตัวอำเภอมาก ไม่มีทาง
คมนาคมตัดต่อกับภายนอกใดสะดวกต้องใช้เวลาเดินทางประมาณ
๑ - ๒ ชั่วโมง
๒. ไถด หมายถึงหมู่บ้านที่ไถด แต่มีทางคมนาคมสะดวก สามารถเดิน
ทางตัดต่อกับอำเภอหรือตลาดใดสะดวก
๓. ไถล หมายถึงหมู่บ้านที่ไม่ไถดจากศูนย์กลางของตลาดมากนัก บางแห่ง
อยู่ใกล้กับทางหลวงที่มีบริการคมนาคมสะดวก
๔. ในตลาค หมายถึงหมู่บ้านที่เป็นตัวตลาดที่สำคัญในเขตชนบท